

Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma

Selma Acuner*

Türkiye’de eşitlikçi insani ve toplumsal gelişme hükümetin temel hedeflerinden biri. Ancak gelişme süreci her zaman kadın ve erkeklere eşit ölçüde fayda sağlamıyor. Pek çok alanda kaydedilen ilerlemeye karşın toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluk hala en önemli iki sorun.

Türkiye’de kadınlar çok çeşitli toplumsal gerçeklerle muhatap oluyorlar. Kırsalda yaşayan bir kadın, kentlinin sahip olduğu olanaklardan yoksun. Yoksul ve kırsal bir ailenin kız çocuğu büyük ihtimalle dördüncü sınıftan sonra okula devam etmeyebilir. Tüm durumlarda kadınların temel vatandaşlık haklarına sahip çıkma deneyimleri kültürel, dini, toplumsal ve siyasi normlar tarafından etkileniyor ve belirleniyor.

2012 Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi Türkiye’yi 135 ülke arasında 124. sıraya yerleştiriyor. Ülke, “ekonomik katılım ve fırsatlara erişim” kriterinde 129., “eğitim alma”da 108., “siyasi güçlenmede 98., “sağlık ve hayatta kalma” alanında ise 62. sırada. Bütün bu değerler toplumsal gelişmenin sıklıkla övülen iktisadi gelişmeyle aynı hıza sahip olamadığını gösteriyor. Kadınlar bu uçurumdan en fazla zarar gören kesim. Türkiye’deki mevcut gelişme süreçleri kadınları ve erkekleri aynı ölçüde etkileyecek biçimde yönetilemiyor.

2011 yılında Türkiye’de yoksulluk oranı yüzde 16,1’di. Kuşkusuz bu oranın büyük bir kısmını, istihdama katılım oranı yüzde 24 seviyesinde olan kadınlar oluşturmakta. Ayrıca Türkiye’de ücretsiz aile işçileri arasında kadın oranı (en az yüzde 45) ağırlıkta.

2012 yılında yasalaştırılan “4+4+4 eğitim sistemi” kesintisiz olan sekiz yıllık zorunlu eğitimi dört yıllık üç ayrı aşamaya bölerek toplamda 12 yıllık bir sisteme dönüştürdü. Bu sistem uygulamada zorunlu ilköğretimi dört yıla sınırlandırıyor. Dahası sekiz yıllık kesintisiz eğitime son vermek, özellikle kızların ilk dört yıllık aşamanın tamamlanmasının ardından okuldan alınmasını meşrulaştırıyor. Sonuç olarak birçok eğitimci, önemli sayıda kız çocuğunun, eğitimlerini ileriki aşamalarda sürdürmekten alıkonacaklarını düşünüyor.

Bunlara ek olarak kız çocuklarının ve kadınların orta ve yüksek öğretime katılımları son 20 yılda istenen hedeflere erişemedi. 15-65 yaş arası kadınlarda okur-yazar olmama oranı hala yüzde 17. 11-15 yaş arasında okulu bırakan kız çocuklarının oranı ise, özellikle kırsal alanlarda, azalmamakta.

Türkiye’de kadınların ulusal ve bölgesel ölçekte siyasi temsilieri, AB üyesi ülkelerin oldukça gerisinde. Meclis’te kadın temsili yüzde 14,1 ile Avrupa’nın en düşük oranı. Yerel yönetimlerdeki kadın temsili ise yüzde iki ile dünyanın en düşük oranlarından.

Türkiye, giderek muhafazakarlaşıyor. Buna bağlı olarak da kadınların geçmişte kazandıkları haklar bugün tartışmaya açılıyor. 1983’te elde edilen kürtaj hakkı, Başbakan Erdoğan’ın “Kürtaj cinayettir... Size soruyorum: Bir bebeği anne karnında öldürmekle doğduktan sonra öldürmek arasında ne fark var?” açıklamasıyla yeniden gündeme geldi. Kadın örgütleri hemen bu yaklaşımı protesto etti. O zamandan bu yana herhangi bir yasal gerileme gerçekleşmese de uygulamada kadınlar çeşitli yöntemlerle sindirilerek kürtajdan caydırılmaya çalışılıyor.

Kadınların kendi bedenleriyle ilgili haklarına ilişkin kararlar onların katılımı olmadan alınıyor. Aynı zamanda kadınlar daha geniş ailelerin kurulmasının teşviki nedeniyle en az üç çocuk yapmaya çağrılıyor.

Kadının bedeni, nasıl giyineceği, kaç çocuk doğuracağı, ne zaman evleneceği, nasıl bir eğitim göreceği erkek egemen siyasetin nesnesi haline getiriliyor. Bu siyaset tarzı sıklıkla kadının bizzat kendisini görmezden geliyor.

Eđitlik ve insan hakları ilkeleri ancak toplumsal gelişim surecinin her boyutunda kadınların kilit rol stlenmeleri sağlanırsa gerekleēebilir.

***Dr. Selma Acuner Turkiye Kadın Koalisyonu'nda Uluslararası İlişkiler Koordinatoru'dur. Makalede iletilen gorüşler yazarın kendisine aittir. Bu makalenin orijinal metni Turkish Policy Quarterly (TPQ) dergisinin Kış 2013 sayısında yayınlanmıştır. Bu metin, orijinali İngilizce olan makalenin kısaltılmış tercümesidir. Tercüme yazara ait değildir. Daha fazla bilgi için lutfen www.turkishpolicy.com sitesini ziyaret ediniz.**

Tercüme: Nazlı Konya